

ГИМНАЗИЈА
РАЗРЕД: ДРУГИ
СМЈЕР: ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИ И РАЧУНАРСКО-ИНФОРМАТИЧКИ
НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ: СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

Годишњи број часова: 108

Седмични број часова: 3

СВРХА НАСТАВНОГ ПРЕДМЕТА

Српски језик и књижевност представља основни предмет општег образовања у гимназији који ученику пружа језичке, комуникативне и културне темеље за цјеложивотно учење и активно, одговорно дјеловање у друштву. Предмет има двоструку сврху: да оспособи ученика да суверено, критички и креативно влада српским стандардним језиком (у усменој и писаној комуникацији, у формалним и неформалним, аналогним и дигиталним контекстима) и да га уведе у богатство српске, европске и свјетске књижевне и културне баштине.

Кроз анализу књижевних текстова, од барока и просвјетитељства до романтизма и реализма, истраживање језичког система и продукцију различитих врста текстова, ученик развија критичко мишљење, емпатију и естетски сензибилитет. Предмет доприноси обликовању личног, националног и европског културног идентитета, продубљивању читалачке културе и развоју способности сналажења у сложенем медијском и информационом окружењу савременог друштва.

ОПШТИ ЦИЉЕВИ ПРЕДМЕТА

- развија способност суверене и критичке употребе српског стандардног језика у свим облицима комуникације – усменом, писаном, формалном и дигиталном;
- развија језичку свијест – разумијевање граматичког система српског језика (морфологије, синтаксе, лексикологије) и способност критичке рефлексије о језичким нормама и појавама;
- развија књижевну компетенцију – способност доживљавања, разумијевања, интерпретирања и вредновања књижевноумјетничких текстова у њиховом културно-историјском контексту;
- развија читалачку писменост – способност критичког читања, разумијевања, евалуације и кориштења информација из различитих врста текстова, укључујући дигиталне и мултимедијалне дискурсе;

- развија медијску и информатичку писменост – способност критичке анализе медијских порука, препознавања манипулативних језичких стратегија и одговорног понашања у дигиталном окружењу;
- развија стваралачке способности и подстиче оригиналност, имагинацију и свјесно обликовање текстова различитих врста прилагођених сврси, контексту и публици;
- формира културни и естетски сензибилитет и упућује ученике на српску, јужнословенску, европску и свјетску књижевну и културну баштину;
- доприноси развоју личног, националног и европског идентитета ученика и свијести о цивилизацијском заједништву.

ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ ПРЕДМЕТА

Ученик:

- познаје морфолошки систем српског стандардног језика, примјењује га у анализи текстова и свјесно користи у сопственој писаној и усменој продукцији;
- свјесно и промишљено бира лексичка, граматичка и стилска средства у складу са комуникационом ситуацијом, жанром и намјером текста, досљедно поштујући правописну норму у традиционалним и дигиталним форматима;
- пише и говори тачно, јасно и прилагођено контексту, те обликује структурно кохерентне и садржајно богате текстове различитих врста и намјена;
- слуша с разумијевањем, конструктивно учествује у дискусији и аргументовано износи и брани властите ставове, поткрепљујући их примјерима из текста или других извора;
- смјешта књижевна дјела барока, просвјетитељства, романтизма и реализма у њихов културно-историјски контекст и тумачи везу између епохе, поетике и конкретних текстова, примјењујући релевантне књижевнотеоријске и књижевноисторијске појмове;
- анализира и пореди српску књижевну традицију са европским књижевним токовима, препознајући узајамне утицаје и разумијевајући је као дио шире културне заједнице;
- вреднује естетске и етичке вриједности прочитаних дјела и изграђује властити став о књижевности, умјетности и култури;
- критички чита медијске, публицистичке и друге некњижевне текстове, препознајући манипулативне језичке стратегије, разликујући чињенице од мишљења и процјењујући изворе, поузданост и намјену информација у дигиталном окружењу;
- одговорно и стваралачки користи дигиталне алате у функцији учења, истраживања и изражавања;
- развија читалачке навике кроз самостално читање, аргументовано изношење ставова о прочитаном и креативни израз подстакнут књижевним текстовима;
- увиђа везу између историјских дешавања и промјена у мишљењу, умјетности и језику;

– кроз сусрет са књижевним ликовима и ситуацијама развија емпатију и критичку свијест, те богатство српске језичке и књижевне традиције разумије као дио европске и свјетске културне баштине.

НАСТАВНЕ ТЕМЕ:

- 1. Језичка култура**
- 2. Морфологија**
- 3. Барок**
- 4. Просвјетитељство и класицизам**
- 5. Романтизам**
- 6. Реализам**
- 7. Лектира**

Наставна тема: Језичка култура			
Исходи учења	Активности ученика	Међупредметно повезивање	
Ученик ће бити способан да: – примјењује правописна и граматичка правила стандардног српског језика у писаним радовима различитих жанрова; – примјењује језичку норму у писменом и усменом изражавању; – обликује садржајно и логички повезан писани текст или излагање – свјесно бира лексичке алтернативе према контексту и регистру комуникације, образлажући разлику међу њима; – бира и користи лексику која одговара сврси текста; – припрема и изводи усмено излагање према унапријед дефинисаној структури, прилагођавајући га формалној/неформалној ситуацији;	Ученик ће: – писати четири школска писмена задатка; – коментарисати и на виши ниво подизати своје писмене радове (у погледу правописа, садржајног обликовања и приступа теми); – учествовати у правописним и говорним вјежбама; – усмено излагати на договорене теме; – исправљати правописне грешке у насумично одабраним објавама са портала и друштвених мрежа; – дебатovati о утицају брзе дигиталне комуникације (скраћенице, емотикони) на стандардни језик; – деконструисати наслове (тзв. <i>clickbait</i>) и идентификовати лексеме	Предмет: Основи предузетништва (факултативни програм) Психологија	Тема: Бизнис план Даровитост и креативност

– уочава, образлаже и примјењује правописну норму у дигиталним форматима (е-пошта, друштвене мреже); – препознаје и избјегава сувишне англицизме и туђице; – анализира језичка средства која се користе за креирање емоционалног набоја или манипулацију у јавном говору; – критички оцјењује употребу сленга, жаргона и англицизама у различитим комуникационим контекстима, аргументујући кад и зашто је употреба прихватљива.	које служе за привлачење пажње; – писати исти садржај у форми кратке (вајбер) поруке, објаве за Инстаграм, и званичног дописа директору школе, Наставничком вијећу, Савјету ученика и слично; – препознавати неаргументован говор (коментари на интернету, јавна обраћања).		
---	---	--	--

Наставна тема: Морфологија			
Исходи учења	Активности ученика	Међупредметно повезивање	
Ученик ће бити способан да: – пише исти садржај (нпр. наведе јединице које припадају различитим језичким нивоима); – разумије појам морфологије у ширем смислу и области њеног проучавања; – објасни појам морфеме; – препозна и именује морфеме; – разликује граматичку од творбене анализе ријечи и примјењује оба поступка на непознатим примјерима, образлажући донесене одлуке; – разумије начине грађења ријечи; – објасни појам ријечи и врста ријечи; – разликује граматичке категорије именица (род, број, падеж) и исправно их примјењује у усменом и писаном изражавању; – препознаје подјелу именица према значењу; – препознаје подјелу именица према типу промјене; – образлаже граматичку везу придјева и именице (слагање у роду, броју, падежу) на	Ученик ће: – на конкретним примјерима препознавати јединице које припадају различитим језичким нивоима; – дијелити ријеч на морфеме и именовати те морфеме; – издвајати дијелове ријечи у вези с облицима ријечи (граматичка основа и наставак за облик); – издвајати дијелове ријечи у вези с грађењем ријечи (коријенска морфема и афикси); – на конкретним примјерима уочавати начине грађења ријечи; – разврставати ријечи на промјенљиве и непромјенљиве и класификовати ријечи у врсте; – препознавати граматичке категорије именица (род, број, падеж); – разврставати именице у групе према значењу;	Предмет:	Тема:

примјерима из књижевних текстова и свакодневне употребе; – разликује придјеве према значењу; – препознаје придјевске категорије (придјевски вид, компарацију); – тачно употребљава замјенице у сложеним реченичним структурама, уочавајући и исправљајући типичне грешке у свакодневној употреби; – тачно употребљава бројеве у различитим граматичким контекстима, препознајући и исправљајући честе грешке у говору и писању; – препознаје граматичке карактеристике глагола; – анализира глаголске облике у тексту (вид, вријеме, лице, број) и тумачи њихову стилску и значењску улогу у реченичном контексту; – препознаје основне карактеристике врста глаголске промјене; - препознаје врсте и особине прилога и (осталих) непромјенљивих врста ријечи.	– разврставати придјеве у групе према значењу; – на конкретним примјерима демонстрирати познавање придјевских категорија (придјевски вид, компарација); – на конкретним примјерима препознавати замјенице, њихове врсте и граматичке особине; – на конкретним примјерима препознавати бројеве, њихове врсте и граматичке особине; – препознавати глаголске облике и њихове граматичке особине; – препознавати прилоге и (остале) непромјенљиве врсте ријечи.		
--	---	--	--

Наставна тема: Барок			
Исходи учења	Активности ученика	Међупредметно повезивање	
Ученик ће бити способан да: – образлаже специфичности барока као културно-историјског феномена и доводи их у везу са конкретним примјерима из књижевности и ликовне умјетности; – издвоји основне теме барокног стваралаштва; – објасни историјске процесе који су пресудно утицали на ток српске културе крајем 17. вијека; – повеже историјске и политичке околности са смјеном културних парадигми (западноевропски утицаји); – анализира историјске и културне околности српског народа крајем 17. вијека и тумачи разлоге оријентације према Русији у контексту Велике сеобе; – идентификује етапе у преласку из старије у новију српску књижевност и дефинише њихову границу; – упореди основне одлике старије и новије књижевности.	Ученик ће: – изградити презентацију у којој ће набројати основне карактеристике барокне епохе; – поредити тематски круг барокних дјела са примјерима из ликовних умјетности (нпр. Каравађо, <i>Позивањем Светог Матеја</i>; Рубенс, <i>Ноћна стража</i>) – читати изабрана књижевна дјела и анализирати их у поетичком кључу епохе.	Предмет: Ликовна култура Музичка култура Историја	Тема: Барокна умјетност Од музике првобитне људске заједнице до романтизма Европа од 15. до 18. вијека Српски народ под влашћу османске и хабсбуршке монархије од 16. до 18. вијека

Наставна тема: **Просвјетитељство и класицизам**

Исходи учења	Активности ученика	Међупредметно повезивање	
Ученик ће бити способан да: – идентификује везу „просвијећеног апсолутизма“ и културноисторијских околности 18. вијека – дефинише основна начела просвјетитељства (вјера у разум, образовање) – повеже рационализам и оновремену књижевност; – коментарише дјело Д. Обрадовића у контексту идеја просвјетитељства; – процјењује дидактичко-морализаторску улогу просвјетитељске књижевности и поткрепљује своје ставове примјерима из Доситејевих и Молијерових текстова; – дефинише појам сентиментализма и класицизма; – скицира ток српске књижевности од просвјетитељства до сентиментализма и класицизма; – упоређи тековине европског и српског класицизма.	– Ученик ће: – читати текстове Д. Обрадовића и коментарисати их у вези са схватањима просвјетитељства и рационализма; – истражити и визуелно приказати Доситејева путовања; – уочавати архаичност и карактеристике Доситејевог језика; – водити дебату о апсолутном повјерењу у разум (<i>Вара ли нас каткад разум?</i>) – поредити просвјетитељске вриједности са данашњим системом вредновања; – гледати снимак представе по Стеријином тексту;	Предмет:	Историја
			Европа од 15. до 18. вијека Српски народ под влашћу османске и хабсбуршке монархије од 16. до 18. вијека Европа и свијет у 18. и 19. вијеку

	– правити паралелу између Молијеровог и Стеријиног дјела израдом Веновог дијаграма; – анализирати лик тврдице као типског јунака и пронаћи му паралеле у античкој књижевности.		
--	---	--	--

Наставна тема: Романтизам			
Исходи учења	Активности ученика	Међупредметно повезивање	
Ученик ће бити способан да: – опише романтизам као културолошки и стваралачки феномен; – објасни однос романтичарских стваралаца према стварности и друштву, те утицај романтизма на формирање националне свијести; – препозна карактеристике романтизма кроз музику и сликарство;	Ученик ће: – анализирати узрочно-последичне везе између историјских околности и њиховог утицаја на развој уметности; – дефинисати појмове романтично и романтизам; – препознавати дух епохе (субјективност, снагу ирационалног)	Предмет: Ликовна култура Музичка култура Психологија	Тема: Умјетност 19. вијека Музика романтизма Емоционални процеси

– идентификује и образложи кључне естетске принципе романтизма на основу анализе књижевног манифеста; – објасни поетику романтизма; – проналази типичне романтичарске мотиве и стилска изражајна средства; – објасни појам роман у стиховима; – објасни појам сплина (<i>spleen</i>); – дефинише појам денди (<i>dandy</i>); – дефинише појам „сувишни човјек“; – запази драмске елементе у поеми; – објасни значај идеала слободе у дјелима романтизма; – објасни књижевне и друштвене прилике у Србији с почетка 19. вијека; – наведе одлике српског романтизма; – анализира текст критичког и полемичког карактера; – запази појединости у тексту и да их користи као аргументе у разговору; – изрази своје мишљење убједљиво и аргументовано;	- анализирајући дјела сликара и слушајући музичке композиције; – објашњавати однос романтичара према традицији; – уочавати поетику романтизма слушајући и читајући књижевне текстове; – говорити о свом доживљају прочитаног; – интерпретирати репрезентативне одломке из књижевног дјела; – анализирати пјесму кроз истраживање митолошких мотива и компарацију са сродним дјелима српске и свјетске књижевности; – анализирати специфичности романа у стиховима; – скицирати <i>Културни временлов</i> кроз симулацију атмосфере устаничке Србије и открити душтвено-историјски контекст епохе;	Историја	Европа и свијет у 18. и 19. вијеку Српски национални покрети у 19. вијеку
--	--	-----------------	---

– развије читалачко интересовање за дјела критичког и полемичког садржаја; – анализира дјело историографског и биографског карактера; – наведе књижевне утицаје под којима је Његош стварао; – интерпретира сложене филозофске и етичке дилеме у спјеву; – вреднује значај Његошевог стваралаштва за српску културу и књижевност; – интерпретира сукоб између колективне етике (заштита народа) и индивидуалне савјести (владика Данило) у „Горском вијенцу“; – објасни улогу Бранка Радичевића у приближавању поезије народном језику; – анализира симболику кола и Стражилова као општег мјеста српског романтизма; – препозна слутњу смрти као кључни мотив европског и српског романтизма; – повеже књижевни стил са сликарским поступцима	– у групном раду на великом папиру или слајду презентације израдити карту српског романтизма; – анализирати полемички текст издвајањем кључних теза и графичким приказом структуре аргументације; – израдити синхрону временску линију која повезује устаничке догађаје, језичку реформу и књижевна дјела; – написати аргументован текст (полемику или бесједу) на задату тему; – извршити самоевалуацију сопственог излагања; – уочити кључне мотиве у <i>Горском вијенцу</i> ; – издвојити кључне монологе Владике Данила и Игумана Стефана и објаснити њихову филозофску основу; – дискутовати о улози <i>кола</i> као гласа народа и чувара традиције;		
---	---	--	--

интензитет боја, контраст свјетла и сијенке); – протумачи контраст између пролазности живота и вјечности умјетничког дјела; – протумачи идеју вјечне љубави која побјеђује физичко пропадање; – вреднује мелодичност и ритмичку снагу језика у поезији; – протумачи начин изражавања психолошких стања бола, невјерице и тишине у поезији; – вреднује снагу љубави која надживљава смрт; – објасни утицај народне књижевности и страних књижевности на српски романтизам; – наведе представнике српског романтизма; – наведе књижевне жанрове српског романтизма.	– написати есеј на тему <i>Одговорност пред прецима и потомцима</i> користећи аргументацију из спјева; – издвојити аудио-визуелне елементе у одабраној пјесми; – анализирати симбол у одабраној пјесми; – паралелно анализирати пјесму и слику тражећи заједничке елементе композиције; – направити дигитални плакат са кључним стиховима из пјесме <i>Santa Maria della Salute</i> и фотографијом /сликом цркве; – истражити биографију Јована Јовановића Змаја; – одредити врсту стиха и риме у одабраним пјесмама; – направити табеларно поређење мотива љубави код српских пјесника романтичара;		
---	---	--	--

– уочава поетичке и тематске особености реализма; – идентификује типичне представнике и дјела европског реализма; – уочи Балзакову намјеру да прикаже све слојеве друштва и њихове међусобне односе; – препозна основне одлике реалистичког романа; – анализира мотиве и тематику дјела, приповиједање из различитих перспектива, умјетничку улогу описа, наратије и дијалога; – протумачи композицију и структуру романа; – протумачи и вреднује посебности књижевних јунака и јунакиња реализма (проблем рода, идентитета, класне раслојености, унутрашњих особина); – повеже важност лексике са карактеризацијом и остваривањем реалистичке увјерљивости; – разликује директну од индиректне карактеризације;	– правити поређење романтизма и реализма (табела или мапа појмова); – читати и анализирати одломке из Предговора <i>Људској комедији</i>; – издвајати кључне идеје Балзаковог књижевног програма (друштво као предмет књижевности, типични ликови, реалистичко приказивање живота); – учествовати у дискусији: Да ли књижевност може бити <i>историја друштва</i>?; – издвајати примјере друштвених слојева које Балзак намјерава да прикаже; – читати роман и уочавати одлике реалистичког стила: тип наратора, начин на који су приказани простор и вријеме, карактеризацију ликова, описе; – изражавати књижевни доживљај; – дискутовати о увјерљивости (мотивисаности) ликова; – проналазити структурне елементе драме,		Српске земље између 1878. и 1912. године
--	---	--	---

– износи и аргументује став о моралним и друштвеним проблемима ликова у одабраном дјелу; – открије елементе хумора и комике, сатире и алегорије у дјелу кроз пишчев однос према друштвеним проблемима; – објасни основне карактеристике реалистичке приповијетке као књижевне врсте; – уочи друштвену критику и хуманистичку поруку у реалистичкој прози; – одреди основне карактеристике епохе реализма у српској књижевности (појам, историјски оквир, представнике и књижевне врсте); – објасни значај текста Светозара Марковића „Певање и мишљење“ за разумијевање улоге књижевности у друштву; – идентификује одлике реалистичког приказа живота, друштвених односа	трансформацију класичне комедије у односу на типичне комедиографске ликове и драмске ситуације; – гледати позоришну представу; – разговарати о друштвеним манама које писац исмијава; – писати дневник читања; – читати и интерпретативно анализирати приповијетке; – издвајати тему, мотиве и идеју текста; – радити истраживачки задатак о описима друштва и амбијента у којем се радња одвија; – у групама поредити различите приповијетке и начине приказивања стварности; – учествовати у дискусији о друштвеним проблемима приказаним у дјелима; – читати дијелове текста наглас и тумачити њихово значење; – изнијети и образложити лични став о поступцима ликова;		
---	--	--	--

и свакодневице у књижевним текстовима; – уочи и објасни карактеризацију ликова и њихове психолошке и социјалне особине; – уочи однос појединца и друштва у књижевним дјелима; – објасни елементе хумора, сатире и друштвене критике у књижевним дјелима; – уочи приказ патријархалног живота, обичаја и друштвених односа у реалистичкој прози; – препозна социјалне теме и моралне дилеме ликова у књижевним текстовима; – анализира књижевни текст (тема, мотиви, амбијент, композиција, карактеризација ликова); – аргументовано износи став о прочитаном тексту користећи примјере из дјела; – пише структурирани критичко-аналитички осврт мањег обима (600-800 ријечи) на једну	– писати кратак осврт или есеј о једној од анализираних приповиједака; – гледати филм и коментарисати на који начин су филмска изражајна средства допринијела дочаравању посебности књижевноумјетничког текста; – израдити презентацију о епохи реализма у српској књижевности и издвојити њене основне карактеристике; – издвајати кључне идеје из текста <i>Певање и мишљење</i> Светозара Марковића и дискутовати зашто је текст манифест реализма; – читати и анализирати књижевне текстове; – уочавати тему, мотиве, композицију и идеју дјела; – анализирати ликове, њихове поступке и односе са другим ликовима; – водити дебату о утицају друштвене средине на понашање и судбину ликова;		
---	--	--	--

реалистичку приповијетку по сопственом избору: – утврди разлике у приступу стварности романтизма и реализма.	– радити у паровима или групама на анализи књижевног текста; – износити и аргументовати своје мишљење о прочитаном тексту; – дискутовати у вези са одабраним моралним проблемима и дилемама из дјела; – кроз дијалог тражити разрјешење одређеног проблема из дјела; – слушати и читати лирске текстове, идвајати теме, мотиве, расположења и стилске фигуре у лирским текстовима; – у групном раду израђивати мапу ума или плакат са основним карактеристикама епохе, темама и типовима ликова; – припремати и извести кратак сценски приказ или драматизацију одабране сцене из књижевног дјела; – представљати резултате групног рада пред одјељењем; – гледати филмску адаптацију или позоришну представу		
---	---	--	--

	повезаној са књижевним дјелом из лектире, представити рад самостално или у тиму, користећи аудио-визуелна средства, друге умјетности или неки други облик креативности.		
--	---	--	--

Дидактичко-методичка упутства и препоруке

Дидактичко-методичке напомене саставни су дио наставног програма и намијењене су наставницима као стручна смјерница за планирање, организацију и реализацију наставе српског језика и књижевности у другом разреду гимназије. Нису прописујући документ у смислу унапријед одређених наставних јединица и поступака него оквир унутар ког наставник самостално доноси одлуке засноване на педагошком процјени потреба одјељења, расположивих ресурса и властите методичке компетенције.

Напомене су конципиране тако да:

- Упуте наставника на кључна методичка начела програма;
- Понуде конкретне примјере активности и облика рада;
- Укажу на могућности диференцијације и инклузивног приступа;
- Повежу програмске исходе са савременим компетенцијама (критичко мишљење, медијска и функционална писменост, дигиталне компетенције);
- Подстакну наставника на промишљено и флексибилно планирање.

Однос исхода, извора и активности

Наставни програм организован је тако да као главни циљ реализације одређује исходе учења, а не садржаје и изворе. Исходи описују шта ученик треба да буде способан да уради, разумије и примијени по завршетку одређене тематске цјелине или предмета у цјелини.

Извори наведени у програму (књижевна дјела, уџбеник, стручна литература) представљају препоручену грађу преко које је могуће остварити исходе. Наставницима је остављена могућност да бирају и изворе који нису наведени на понуђеном списку, под условом да су примјерени узрасту ученика, усклађени са циљевима предмета и да омогућавају остваривање планираних исхода. Избор грађе и њеног обима условљен је конкретним образовним контекстом: ученичким постигнућима, претходним читалачким искуством, локалним специфичностима средине, доступношћу литературе у школским библиотекама и другим изворима доступним ученицима.

Активности наведене у програму такође нису обавезујуће већ представљају препоручен избор поступака усклађених са исходима и са вјештинама које желимо развити: логичким и критичким мишљењем, способношћу аргументовања, културом дијалога, конструктивном дискусијом, овладавањем дигиталним алатима, истраживачким приступом учењу и развојем компетенција за 21. вијек. Наставник их може прилагодити, комбиновати или замијенити другим активностима које боље одговарају конкретним наставним и радним условима.

Нивои остваривања исхода

Исходи учења одређени програмом могу се остваривати на различитим нивоима у зависности од:

- Структуре и смјера (општи, друштвено-језички, математички или информатички смјер);
- Претходних знања и читалачког искуства ученика;
- Индивидуалних склоности, темпа и стила учења;
- Показаног нивоа усвојености током процеса.

Наставник је дужан да процијени на ком нивоу ученик остварује одређени исход и да у складу с тим прилагоди очекивања, задатке и повратне информације. Инструментализација исхода кроз конкретне задатке треба да покрива различите нивое сложености:

Аспект	Нижи ниво	Средњи ниво	Виши ниво
Анализа текста	Препознаје теме и мотиве уз помоћ наставника	Самостално анализира структуру и мотиве	Критички тумачи и пореди са другим текстовима
Писани рад	Пише структурисан текст на основу једноставних захтјева	Пише јасан, аргументован текст у складу са жанром	Пише сложен, стилски обликован текст са креативним елементима
Усмено излагање	Одговара на питања и кратко коментарише текст	Израже структурисано и брани своје аргументе	Води дебату, разрађује сопствени интерпретативни став
Истраживање	Прати задату структуру истраживачког задатка	Самостално бира изворе и организује налазе	Интегрише изворе, критички вреднује и ствара нови текст

Појмови и извори преко којих се остварују образовно-васпитни исходи

НАПОМЕНА: Исходи учења се остварују преко извора, Сви предложени књижевни текстови су изборни и могу се користити за све теме, у складу с избором и креативношћу наставника.

Барок: Арсеније III Чарнојевић, *Молитва заспалом Господу*; Захарија Орфелин, *Плач Србији*.

Просвјетитељство и класицизам: Доситеј Обрадовић, *Писмо Харалампију*, *Басне* (двје басне са опширнијим наравоученијем) и *Живот и прикљученија* (одломци); Ж. П. Молијер, *Тврдица*; Јован Стерија Поповић, *Тврдица* (*Кир Јања*).

Романтизам: Виктор Иго, *Предговор Кромвелу*; Џорџ Гордон Бајрон, *Путовање Чајлда Харолда* (одломци); Александар Сергејевич Пушкин, *Евгеније Оњегин*, *Цигани* (одломци); Едгар Алан По, *Гавран*, *Анабел Ли*; Хајнрих Хајне, *Лорелај*; Шандор Петефи, *Слобода света*; Вук Стефановић Караџић, Критика романа Милована Видаковића *Љубомир у Јелисијуму*, *Писмо кнезу Милошу* (одломци); Петар Петровић Његош, *Горски вијенац*; Бранко Радичевић, *Кад млидија' умрети*, *Бачки растанак*; Ђура Јакшић, *На Липару*, *Орао*; Јован Јовановић Змај, *Ђулићи*, *Ђулићи увеоци*; Лаза Костић, *Santa Maria della Salute*, *Међу јавом и мед сном*; Љубавна поезија српских романтичара по избору.

Реализам: Оноре де Балзак, Предговор *Људској комедији*, *Чича Горио* или *Евгенија Гранде*; Николај Васиљевич Гогољ, *Ревизор*, *Шињел*; Ги де Мопасан, *Два пријатеља*; Иван Сергејевич Тургенев, *Ловчеви записи* (избор), Светозар Марковић, *Певање и мишљење* (одломци); Милован Глишић, *Глава шећера*; Лаза Лазаревић, *Ветар*, *Швабица*; Радоје Домановић, *Вођа*, *Данга*; Бранислав Нушић, *Народни посланик* или *Госпођа министарка*; Стеван Сремац, *Зона Замфирова* или *Ивкова слава* (поређење филма и романа); Симо Матавуљ, *Поварета и Бакоња фра Брне* (одломци); Војислав Илић, *Сиво*, *суморно небо*, *Запуштени источник*, *Јутро на Хисару код Лесковца*, *Тибуло*.

Лектира: Наставник бира шест од понуђених осам наслова:

1. Гистав Флобер, *Мадам Бовари*
2. Лав Николајевић Толстој, *Ана Карењина*
3. Милутин Миланковић, *Кроз васиону и векове*
4. Борислав Пекић, *Беснило*
5. Горан Петровић, *Ситничарница код срећне руке*
6. Једно дјело из периода романтизма или реализма по избору ученика и наставника (списак понуђених дјела креира наставник, а ученици, самостално или у групи, анализирају дјело кроз писање реферата и креативно излагање)
7. Једно савремено дјело по избору ученика и наставника објављено након 1990. године (сваки ученик треба да одабере дјело и представи га)
8. Чехов, *Шала*

ОПШТА МЕТОДИЧКА НАЧЕЛА

Ученик у центру наставног процеса

Наставни програм заснован је на конструктивистичком и комуникативно-функционалном приступу настави српског језика и књижевности. Умјесто преношења готових знања, наставник организује ситуације учења у којима ученик активно учествује, поставља питања, износи и брани аргументе, гради значење у сарадњи с вршњацима и долази до сопствених интерпретација и закључака.

У пракси то значи да је настава заснована искључиво на предавању замијењена или допуњена дискусијама, дебатама, пројектним задацима и групним истраживањима., те да наставник у учионици дјелује као модератор — поставља питања, усмјерава и даје повратну информацију. Такође подразумијева да ученик има право на грешку и могућност да ревидира сопствени рад на основу добијене повратне информације, те да се ученичка читалачка и лична искуства препознају као значајан ресурс у тумачењу текстова.

Интеграција области: језик, књижевност, култура изражавања, медијска писменост

Четири основне области наставног предмета суштински су повезани аспекти комуникативне и културне компетенције, па се наставник позива да књижевни текст употреби и као предмет естетске анализе и као грађу за морфолошку, лексичку и стилску анализу; да задатке

из културе изражавања развије из онога о чему ученик управо чита и дискутује; те да медијску писменост не третира као засебну тему, него је уграђује у рад са различитим врстама текстова. Примјера ради, при обради реалистичких текстова ученик може упоредити начин карактеризације ликова у роману и у савременом медијском наративу (документарац, новинска прича, подкаст), чиме се истовремено развија књижевна компетенција, критичко читање и медијска писменост.

Диференцијација и инклузивни приступ

Наставник планира наставу узимајући у обзир различитост ученика у одјељењу: различите нивое предзнања, читалачке компетенције, темпо учења, специфичну мотивисаност и посебне образовне потребе.

Читалачка култура и мотивација за читање

Развијање читалачке навике циљ је цјелокупног наставног процеса, а не само часова обраде лектире. Наставник подстиче читање:

- Редовним разговором о прочитаном, побезујући књижевни текст са животним искуством (Шта је тебе у том тексту изненадило? Са ким би ти поступио другачије?);
- Остављањем простора за ученичке изборе у оквиру препоручене лектире;
- Организовањем читалачких секција;
- Повезивањем књижевних текстова са савременим темама, дигиталним садржајима, филмом и музиком;
- Похваљивањем читалачког ангажмана и промовисањем пређашњих ученичких читалачких достигнућа у одјељењу.

Лектира

Лектира није засебна наставна јединица него интегрисани облик наставе чији ефекти зависе од начина на који је осмишљена и праћена. Циљ лектире није сама провјера да ли је ученик прочитао дјело него изградња читалачких навика, продубљивање рецепцијске компетенције и развијање способности аргументоване интерпретације.

Наставник бира 8 од 10 понуђених наслова, при чему узима у обзир:

- Претходно читалачко искуство одјељења;
- Постигнућа и мотивацију ученика;
- Доступност дјела у школској библиотеци и јавним библиотекама;
- ученичка интересовања, локалне специфичности, и друге релевантне факторе.

Наставник може укључити и дјела која нису на списку, ако су тематски релевантна, узрасно примјерена и ако омогућују остварење планираних исхода. Обавезно је укључивање једног савременог дјела по избору ученика и наставника осигурава повезаност лектире са савременим читалачким контекстом.

Медијска писменост

Медијска писменост није засебан наставни садржај него хоризонтална компетенција која се развија у свим тематским цјелинама. Свака анализа текста је истовремено прилика за критичко испитивање: Ко је написао овај текст? За кога? Зашто? Шта је остало неизречено? Како је усмјерена употреба језика у овом тексту?

Функционална писменост

Функционална писменост развија се у свим оним активностима које захтијевају примјену знања у реалном контексту: писање званичних документа, прилагођавање текста публици, разумијевање упутстава, критичко читање некњижевних текстова и сл. Наставник интегрише ове активности у наставу језика и књижевности, независно од тематске цјелине која се тренутно обрађује.

Дигиталне компетенције у настави

Употреба дигиталних алата у настави језика и књижевности није сврха само по себи него је у функцији бољег учења. Важно је да наставник бира алате који обогаћују или проширују могућности учења, а избегава употребу технологије само зарад иновативности. Алати вјештачке интелигенције постају дио ученичке свакодневице, те их је важно смислено и продуктивно уводити у наставни процес. Радом са овим алатима и конструктивном примјеном код ученика се тежи развити критички однос и свијест о томе да су алати врста помоћног средства, а не основни извор или замјена за самосталан рад.

ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Вредновање у настави српског језика и књижевности засновано је на схватању да је оцјена израз континуираног педагошког праћења, а не само постигнућа на једној провјери. Наставник је обавезан да ученика на почетку школске године упозна са елементима и критеријумима вредновања. Наставник може, ради адекватнијег планирања, спровести иницијално тестирање (дијагностичко, без оцјене) на почетку школске године. Иницијалне провјере могу бити и усменог типа.

Фокус оцјењивања није на репродукцији чињеница него на функционалној примјени знања: способностима анализе, повезивања, аргументације и вредновања у складу с описаним исходима. У току школске године се проводе четири писмене задаће, двије у првом и двије у другом полугодишту, као и два теста, један у првом и један у другом полугодишту.

При реализацији наставног процеса наставници и ученици су обавезни користити уџбенике одобрене од стране Министарства просвјете и културе Републике Српске. Оцјењивање се врши у складу са Законом о средњем образовању и васпитању и важећим правилником о оцјењивању ученика у настави и полагању испита у средњој школи.